

πταληφθῆ και ἡ χάρις ἐκείνη, ἥτις ἄλλως οὔτ αἰσθητῆ νά γείνη δύναται οὔτε νά ἐξηγηθῆ.

Εὐτεύθειν γίνεται φανερόν ὅτι ἡ τέχνη δέν ἔγεινεν οὔτε χάριν διασκεδάσεων οὔτε ἄλλης τινός ἡδονῆς ἔνεκεν, ἀλλά πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κακοῦ και πρὸς ἔγερσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ ἀγαθόν και τὸν ἠθικόν βίον (1).

Ἰπὸ τριζύτην λοιπὸν ἔποψιν, ἔποψιν ἠθικὴν, και τὸ αἰσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ κεντρώνεται, και ἡ ἠθικὴ τῶν ψυχῶν μέρωσις ἀναγεννᾶται και ἡ τέχνη μεγίστην λαμβάνει ἰσχὺν και εἰς τὸν ἠθικόν και τὸν πνευματικόν τοῦ ἀνθρώπου βίον.

VIII.

Περὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν.

Καὶ περὶ πολιτείας και δικαίου πολλὰ ἐπεκράτησαν και ἐπικρατοῦσι δοξασίαι.

Ὁ Πλάτων ἀναφέρει ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς πολιτείας (σελ. 360) ἀρχὴν τῆς πολιτείας τὴν ἡμετέραν χρεῖαν, τὴν τῆς τροφῆς τοῦ εἶναι τε και ζῆν ἔνεκα. Ἡ ἀληθὴς δὲ μὴ αὐτοῦ περὶ πολιτείας ἀρχὴ εἶναι ἡ ἐπιστήμη, τὸ ὄντως ἀγαθόν.

Κατὰ τὰς τρεῖς δὲ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, τὴν τοῦ λογικοῦ, τὴν τοῦ θυμοειδοῦς και τὴν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, τὰς τρεῖς ἀρετὰς ἀναπτύξας, τὴν σοφίαν, τὴν ἀνδρίαν και τὴν σωφροσύνην, ἐξ αὐτῶν δὲ τὰς τρεῖς τῆς πολιτείας τάξεις, τὴν τῶν ἀρχόντων, τὴν τῶν φυλάκων και τὴν τῶν ἐργατῶν, κατέστησεν αὐτὴν ὄντως ἔργον ἐπιστημονικόν, προσθέσας πρὸς ταῖς τρεῖς και τετάρτην τὴν δικαιοσύνην ὡς ἀρμόττουσαν και συντάττουσαν αὐτάς, ὡς αὐτὸ τὸ ἀγαθόν και τέλος πόλεως (2).

Ἰπειδὴ δικαίαν ὠνόμαζε τὴν πόλιν ἐν ἧ ἐκάστη τῶν τάξεων, τὸ αὐτῆς ἔργον ποιεῖ, ἀδικον δὲ ἐν ἧ τῶν ἔργων μίξις γίνεται, και προσέτι ἔλεγεν ὅτι ἡ σοφία πρέπει νά ἀρχῆ ἐν πόλει, ἡ δ' ἀνδρία νά ᾖναι ταύτη ἐπίκουρος, ἡ δὲ σωφροσύνη

(1) Ἀριστοτέλ. ἠθικ. Νικομάχ. 1. 11.

(2) Πολιτ. Δ'. 411.

νά υποτάσσεται, ἀπεφήνατο τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς ἐπιστή-
μης ὡς τὴν βελτίστην τῶν πολιτειῶν, τουτέστιν ἐν ἧ ἄρχου-
σιν οἱ φιλόσοφοι ἢ οἱ ἄρχοντες φιλοσοφοῦσιν.

Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει ὅτι ἡ πόλις τοῦ ζῆν ἔνεκα συν-
έστηκε· ἀλλ' ἐπειδὴ πᾶσα κοινωνία πρὸς τι ἀγαθὸν ἀποβλέπει,
ἡ σύστασις αὐτῆς ἔχει καὶ σημασίαν ἠθικὴν (1).

Ἐὰν ἡ πόλις θεωρηθῆ ὡς ὅλον, τὸ δ' ἄτομον ὡς μέρος, ἔπε-
ταί ὅτι ἡ ἠθικὴ εἶναι ὑποδεστέρα τῆς πολιτικῆς. Ἐὰν δὲ τὸ
ἄτομον ἀνώτερον, τότε ἡ πολιτικὴ καοῖσται μέσον τῆς
ἠθικῆς.

Ἐπειδὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ ἠθικὴ ἀντικείμενον εἶχε τὸ
μέγιστον ἀγαθόν, ἀγαθὸν δὲ κατ' Ἀριστοτέλη οὐδὲν τῶν παρὰ
φύσιν, καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἦναι ἠθικῶς καλόν, ἔπεται ὅτι ἡ ἠθικὴ
συνδέεται μετὰ τῆς φυσικῆς.

Ἐπειδὴ δὲ τῶν μὲν διανοητικῶν ἀρετῶν ἀρχὴ ὁ λόγος, τῶν
δ' ἠθικῶν ἡ πρὸς τὸ ἀγαθὸν βούλησις, ἡ δὲ βούλησις κρέμα-
ται ἐκ τοῦ λόγου, συνδέεται ἡ ἠθικὴ καὶ μετὰ τῆς λογικῆς.
Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς πράξεως ἐν ἡμῖν, νοῦς καὶ ὄρεξις, εἴμεθα
αἴτιαι ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας (2).

Ὁ Ἀριστοτέλης ὁμῶς μὴ θεωρήσας τὸ καθ' αὐτὸ ἀγαθὸν
ἀρχὴν τῆς πολιτείας, ὡς ὁ Πλάτων, ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς, ἰ-
δρύει ἀρχὴν τῆς πολιτείας ὑποδεστέραν τῆς τοῦ Πλάτωνος·
λέγομεν δὲ μῶιον περὶ τῆς ἀρχῆς· διότι ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα
ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους πολιτεία εἶναι τῆς τοῦ Πλάτωνος πε-
ττιοτέρα.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος εἶναι τὸ ὄργανον δι' οὗ δηλοῦται τὸ
συμφρόν καὶ τὸ βλαβερόν, τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀδίκον, τὸ ἀ-
γαθὸν καὶ τὸ κακόν, εἶναι αἴτιος καὶ τῆς οἰκίας καὶ τῆς πο-
λιτικῆς κοινωνίας.

Ἐπειδὴ δ' ὁ ἄνθρωπος ἔξω τῆς πολιτικῆς κοινωνίας ὄν εἶ-

(1) Πολιτικ. Α', 1.

(2) ἠθικ. Νικημ. γ. Γ', 1.

ναυ αὐτάρκεις, εἶναι τὸ τέλος τῆς πόλεως ἢ αὐτάρκεια, ἢ σωτηρία καὶ ἡ εὐδαιμονία· διὸ καὶ ὅσκι τῶν πολιτειῶν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον δὲν ἀποβλέπουσιν, εἶναι ἀδικοὶ, ὡς ἡ τυραννίς, ἡ ὀλιγαρχία καὶ ἡ δημοκρατία, καὶ ἡμικρτημέναι καὶ τῶν ὀρθῶν παρεκβάσεις, ὅσον βραχυλεία· παρεκβάσεις τυραννίς, ἀριστοκρατίας ὀλιγαρχίας, πολιτείας δημοκρατίας.

Ἐπειδὴ δὲ ὅσα αὐτὰ μεταχειρίζονται εἶναι ἀδικα, εἶναι καὶ πόλεις φθαρτικαί. Ἐπειδὴ δὲ τὸ τέλειον δὲν δύναται ν' ἀποκτήσῃ, δὲν ὑπάρχει οὐδὲ πολιτεία αὐτὴ καθ' αὐτὴν δικαία, ἀλλὰ μόνον κατὰστάσεις δίκαιαι ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ὑπεροχῇ τῆς μετρίως τάξεως· διότι αὐτὴ μόνη τῇ ὀρθῶν μέσον διατηροῦσα ἀποκτᾷ τὴν πολιτικὴν εὐδαιμονίαν.

Ἐπειδὴ δὲ τέλος ἐν τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ εἶναι τὸ δίκαιον, δίκαιον δὲ τὸ κοινῇ συμφέρον, εἶναι τοῦτο ἐν μὲν μοναρχίᾳ τὸ νὰ ᾔνοι ἄρχων ὁ βέλτιστος πάντων, ἐν δ' ἀριστοκρατίᾳ οἱ ἄριστοι κατ' ἀρετὴν, ἐν δὲ πολιτείᾳ ἡ ἐλευθερία.

Τῶν δ' ἀκράτων πολιτευμάτων κάλλιστον ἡ βασιλεία, μετὰ δὲ ταύτην ἡ ἀριστοκρατία, τρίτη δ' ἡ πολιτεία.

Ὁ ἄριστος τέλεις φιλολογοῦν περὶ τῶν σωζόντων τὰς πόλεις καὶ περὶ τῶν φθειρόντων αὐτὰς ἀποφαίνεται τὸν μέσον εἶον βέλτιστον· διότι ὅταν ἐν πόλει ἢ ὑπέρπλουτοι ἢ ὑπέρπτωχοι ᾔνοι, τότε ἐκεῖ γίγνεται ἢ ἡ ἐσχάτη τυραννίς ἢ ὀλιγαρχία ἢ δημοκρατία, καθ' ὅσον αἱ τοῦ γένους, τοῦ πλοῦτος καὶ τῆς ἀρετῆς διαφοραὶ παράγουν τὰ διάφορα πολιτεύματα, πᾶσα δὲ διαφορὰ ποιεῖ διάστασιν· διὸ αἱ πολιτείας μεταβάλλουσιν ἢ μὲν δημοκρατία διὰ κακοήθειαν τῶν δημογῶγων, ἢ δ' ὀλιγαρχία καὶ ἡ μοναρχία δι' ἀδικίαν, διὰ πείναν καὶ τὰ τούτοις ὄμοια, καὶ αἱ πόλεις λύονται εἴτε διὰ τούτων εἴτε καὶ ἔξωθεν διὰ πολέμου· σώζονται δὲ αἱ μὲν ὀρθαὶ διὰ τοῦ δικαίου, αἱ δ' ἡμικρτημέναι ἢ διὰ μεταβολῆς ἐπὶ τὸ δίκαιον ἢ διὰ μέσων αἰσχυρῶν.

Ταῦτα δ' ὁ Μακιαβάλης (1) καὶ τὴν ἀλλίαν τῆς αὐτοῦ πα-

(1) Παράθεσις ἐν τοῦ Μακιαβάλη ἡγεμονία ποδοεὶ πλείπτον βιβλίον τῶν τῶν

τρίδος κατάστασιν σπουδάσας συνέγραψε τὸν ἡγεμόνα αὐτοῦ. (1);

Τὸ πόνημα αὐτοῦ τοῦτο ἤγειρε δοξασίας ἀντιθέτους καὶ μέχρι σήμερον επικρατούσας, πότερον δηλονότι ὑπὲρ τῶν ἡγεμόνων κατὰ τῶν λαῶν ἢ ὑπὲρ τῶν λαῶν κατὰ τῶν ἡγεμόνων συνεγράφη.

Ὁ Μακιαθέλης εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ἰταλίας ἀποβλέψας καὶ τὴν χρείαν τῆς αὐτοῦ ἐποχῆς ἐκφράσας δὲν θεωρεῖται κατὰ τὸν Ἰγελον ὑπὸ τούτην τὴν ἔποψιν ἄξιος κατακρίσεως (2).

Ἀρχὴν ὅμως καὶ σκοπὸν αὐτοῦ τὸ ἴδιον τοῦ ἡγεμόνος συμφέρον ἀπλῶς θέσας ἔθεσεν ἀρχὴν ἀπλῶς ὑποκειμενικὴν, ἀρχὴν εὐμετάβλητον καὶ διὰ τοῦτο οὐχὶ ὀρθήν.

Ἐπειδὴ δὲ ὅσα συμβουλεύει, ἔστω καὶ τινα καλὰ, δὲν ἀποβλέπουσιν εἰς τὸ ἀληθές τοῦ ἡγεμόνος συμφέρον ἀλλ' εἰς τὸ φαινόμενον, ὅσα δὲ εἰς τὸ ἀληθές δὲν ἀποβλέπουσι, ταῦτα εἶναι καὶ ἄδικα καὶ πόλεως φθαρτικὰ (3), αἱ δὲ ἀρεταὶ καὶ αἱ κακίαι παρίστανται ὑπ' αὐτοῦ ὡς μέσα καὶ ἐπομένως ὅμοια, ὁ δὲ δόλος καὶ ἡ βία, ἅπερ ὑπ' αὐτοῦ προσφέρονται τῷ ἡγεμόνι, εἶναι ὅπλα ἀνήθικα καὶ ἔνεκα τούτου φθαρτικὰ καὶ αὐτοῦ καὶ τῆς πολιτείας, κατέστη διαβόητος, καὶ νομιζομεν δικαίως, διότι ὅπου, ὡς καλῶς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, ἐλλείπει ἡ ἀρετὴ, ἐκεῖ φθείρεται ἡ πόλις.

Ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ νοουθεσίαι τοῦ Μακιαθέλη προτρέπουσιν εἰς πράξεις λαοφθόρους καὶ ἐπομένως ἀνθηγεμονικὰς, ὡς προτρέπουσιν αὐτὸν ν' ἀτιμάζη τὴν ἀρετὴν καὶ ν' ἀσεβῇ καὶ

Ἀριστοτέλους πολιτικῶν ἰδίως. Ἄλλ' ὁ Μακιαθέλης εὐκ ὀρθῶς ἀπέδωκε τῷ ἡγεμόνι, ἅπερ ὁ Ἀριστοτέλης ὡς τοῦ τυράννου ἴδια κατακρίνει.

(1) Περὶ δὲ τῆς τοῦ Κικέρωνος πολιτείας οὐδὲν λέγομαι· διότι οὐδὲν νέον τῆ πολιτικῆς προτέθηκιν, εἰ μὴ μόνον τὸ ὅτι ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων πολιτείᾳ ἐνυπάρχει καὶ ἡ μοναρχία καὶ ἡ ἀριστοκρατία, καὶ ἡ δημοκρατία, τὰ αὐτὰ σχεδόν, ἅπερ καὶ ἐν τοῖς τοῦ Πλάτωνος νόμοις ἐμπεριέχονται.

(2) Hegels Vorlesungen über Philos. der Geschichte s. 507. κατακρίνει ἡμῶς τὰ μίσα, τὰ ὁποῖα ὁ Μακιαθέλης συνιστᾷ.

(3) Ὡς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Γ'. τῶν Πολιτικῶν καὶ ἀλλοχοῦ καὶ ἄλλοι περὶ ἀπειθαυγύουσιν.

πρὸς τὸν θεὸν καὶ πρὸς τὴν πόλιν, καὶ παριστῶσσι ἐπιδεικτικῶν τῶν κακῶν καὶ διὰ τοῦτο τὸν ὄντως ἡγεμονικὸν αὐτοῦ χαρακτηρᾶ προβάλλουσι καὶ τὴν ἀληθῆ τοῦ παντοκράτορος καὶ δωρητοῦ τῶν ἀγαθῶν εἰκόνα, ἣν ἀληθῶς οὕτως φέρει, ἀπεκδύουσι ἑξαίρουσι τὸ σεμνότερον τῶν προσηνῶν αὐτοῦ, τοῦτέστι τὴν ἀγνὴν βούλησιν, τὰς ἠθικὰς ἀρετάς, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ τίμια, καὶ καταβιβάζουσιν αὐτὸν ἐκ τῆς μεγαλειότητός του, εἶχε ὑπερθετικός ὁ μέγας μέγιστον δίκαιον νὰ ζητήσῃ καὶ τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ κατὰ γράμμα ἀγεῖν ν' ἀνασκευάσῃ καὶ αὐτὸν νὰ ἠναγκάσῃ μολῆσαι καὶ ἀτάνθρωπον. Καίτοι δὲ φαίνεται προτρέπων τὴν ἡγεμόνα εἰς τὰ καλὰ, οἷον πρὸς τὸ ἐκλέγειν καλοὺς ὑπουργοὺς καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια, ἀποβλέπει πραγματικῶς ὅμοια πρὸς τὸ θεοθῆναι μάλλον.

Πεθαιῶς ἡ ἐπιτυχὴ ἐκλογὴ ὑπουργῶν εἶναι τὸ κάλλιστον καὶ ὠφελιμώτατον· ἀλλὰ ὑπουργοὶ δυνάμει μὲν στερούμενοι εἶναι ὀχρηστοί, γνώσει δ' ἠρθῆς καὶ βουλήσει ἀγνῆς ἐπιζήμιοι.

Ἄν δὲ ὁ δόλος, πέρ' εἰπεῖν, καὶ ἡ βία, ὅπερ τῷ ἡγεμόνι ὁ Νικιαθέλης συνιστᾷ, ἐν πόλει επικρατήσωσι, καὶ ἡ μὲν ἀρετὴ ἀποβληθῆ, ἡ δὲ κακία ἐγκαθιδρυθῆ (διότι εἰς τοῦτο αἱ ἀρχαὶ αὐτοῦ φέρουσι), τί θέλει γέινει ἡ πόλις; Τί θέλει γέινει, ἀνὰ τὸ δόκον οἱ μὲν ἐπὶ ἀνδρία διαπρέποντες δὲν ἀμείβονται, οἱ δ' ἐπὶ δικαιοσύνη ἀποβάλλονται ἐκ τῶν πραγμάτων, οἱ δ' ἐπὶ σοφίᾳ δὲν τιμῶνται. Τί δὲ ἂν ἀντὶ τούτων οἱ οὐδεμιᾶς ἐπισημότητος, οὐδαμιάς τιμῆς καὶ ἰκανότητος ἄξιοι τὰ τῆς πόλεως διέποισι φανερόν ὅτι καὶ τὰ τῆς πόλεως κακῶς ἔξουσι καὶ αὐτὴ ἡ πόλις φθαρῆσεται.

Ἰπειδὴ λοιπὸν ταῦτα εἶναι πόλεως φθαρτικὰ, νομίζομεν ὅτι δικαίως ἐπέσειεν ὁ Νικιαθέλης εἰς ἐαυτὸν καὶ τὴν κατὰραν τῶν λαῶν καὶ τὴν ἀποστροφὴν τῶν ἡγεμόνων ἐκείνων, οἵτινες τοὺς μὲν διαπρέψαντας ἐπὶ ἀνδρία, ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ τιμῆσαντες καὶ συμβούλους προσλαβόντες, τοὺς δὲ ἐπὶ θύρας ἰσχυρῶν ἀνακιδῶς προσιόντας καὶ ἔρποντας καὶ ἐαυτοὺς εὐωγέστατα πωλοῦντας, ἔνα ἐπὶ βλάβῃ καὶ τῶν λαῶν καὶ τῶν ἡγεμόνων.

τήν, άτομικὴν καὶ ἀνόμωκτον, ὑποθέτει καὶ τὴν πολιτεῖαν-
τινέπειαν τῆς βίαις, τῆς ἠμελογίας καὶ τῶν συνθηκῶν (1).

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν σκοπῆς τῆς πολιτείας εἶναι ἡ
εἰρήνη καὶ ἡ ἐπ' αὐτῆς εὐημερία, ἔπεται ὅτι εὐημερία εἶναι ἡ
τῶν ἀτόμων συντήρησις καὶ εὐζωία. Ἀλλ' ἐν τῇ φυσικῇ κατα-
στάσει ὁ βίος εἶναι δυσάρεστος καὶ ἐπ' ζήμιος, ἐχθρικῶς τῶν
ἀτόμων πρὸς ἄλληλα διακειμένων· ἐπειδὴ δὲ ἡ κατάστασις
αὕτη εἶναι ἀνήθικος, θρηνώδης, εἶναι τοιοῦτος καὶ ὁ τῆς πο-
λιτείας σκοπός. Ἐπειδὴ δὲ ἐν μὲν τῇ φυσικῇ καταστάσει ἡ
βούλησις εἶναι ἰδίαι, ἐν δὲ τῇ πολιτεῖα κοινή, ἔχει αὕτη ὡς
κοινή ἰσχὺν εἰς τὸ νὰ διατάτῃ. Διὸ δίκαιον μὲν εἶναι τὸ κοι-
νῶς διατεταγμένον, ἠδικον δὲ τὸ κοινῶς ἀπηγορευμένον· ἄρα
ἡ ἀρχὴ τῆς πολιτείας εἶναι αὐθιγέστερα, ἡ δὲ πολιτεία παρ-
σταται σύνολον ἐξ ἀτόμων συγκείμενον, τὸ δὲ πολιτικὸν δίκ-
καιον οὐδὲν ἄλλως διαφέρει τῆς φυσικῆς καταστάσεως.

Ἐγκατέλειπε δὲ ταύτην τὴν κατάστασιν τὸ τῶν ἀνθρώπων
γένος κατὰ μὲν Γρότιον δι' ἐμφύτου κοινωνικῆς ὀρμῆς, κατὰ
δὲ ὄψιν πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ πολέμου πάντων κατὰ πάντων,
κατὰ δὲ τὴν βουσσω διὰ τῆς πρόβου τῶν τεχνῶν καὶ τῶν
ἐπιστημῶν· ἡ δὲ μορφή, καθ' ἣν ἡ φυσικὴ αὕτη κατάστασις
ἐνπλήθη καὶ ἡ κοινωνία συνεκροτήθη, ἦτο ἡ συνθήκη.

Ἀλλὰ καὶ περὶ τούτου πάλιν διέφερον (2)· διότι ὁ μὲν Γρό-
τιος ὑποθέτει τὴν βούλησιν πάντων ὑποτεταγμένην, ὁ δὲ ὄψ-
ις ὅτι πρὸς περιστολὴν τοῦ ἐγωισμοῦ ἦτο δύναμις τις ἀνα-
γκαστικῆς, τρυπέστιν ἡ δεσποτεία, ὁ δὲ Λώκκιος ὅτι ἐν τῇ φυσικῇ
κατάστασις ἔχει δίκαια ἀπορρέοντα ἐκ τῆς λογικῆς αὐτοῦ φύ-
σεως, καὶ ταῦτα καθίστανται διὰ τῆς συνθήκης ὑποχρεωτικά,

(1) Καὶ ὁ Πλάτων ὑποδεικνύει ἐν τῇ Κρίτειν 82 τὴν περὶ ἠμελογίας καὶ
συνθηκῆς θεωρίαν γνῶσθην τότε.

(2) Ἡ γὰρ μὲν ὄψις περιλαμβάνει τὸ *factum subjectionis civilis*, ὁ δὲ βουσσω
τὸ *factum unionis civilis et constitutionis civilis*, κατὰ *Grundsätze des
allg. und d. e. constituti. ou II monarchischen Staatsrechts*, 1841 §. 29 von
Heintz. u. Zöpfl.

ὁ δὲ Ρουσσώς ο τὴν περὶ συνθήκης θεωρίαν τελειοποιήσας ἐκ-
λαβὼν τὴν κοινὴν βούλησιν ἀρχὴν κατέστη ἀνακόλουθος.

Αὕτη δὲ ἡ ὑποτιθεμένη κατάστασις, εἰ καὶ μικρὸν ἢ καὶ μη-
δὲν τῆς τῶν θηρίων διαφέρει, δὲν δύναται ἀρχικὴ νὰ θεωρηθῆι·
διότι ἐν τοιαύτῃ καστάσει οὔτε ἐλευθερία ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ
οὔτε πρόσωπον· διότι κατὰ μὲν τὸν Ἀριστοτέλη τὸ ἄτομον
ἔξω τῆς πολιτικῆς κοινωνίας δὲν εἶναι αὐτάρκες καὶ εὐδαιμον,
κατὰ δὲ τὸν Σχελλίγγιον καθίσταται ἠθικῶς ἐλεύθερον καὶ
πρόσωπον κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῆς πολιτείας (1). Διὸ ἀμαρτάνου-
σιν οἱ ὑποθέτοντες ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν πολιτείαν εἰσερχό-
μενος οὐσιάζει τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν καὶ ἀποκτᾷ νο-
μικὴν· διότι μόνον ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀποκτᾷ ἕκαστος ἐλευθερίαν
πραγματικὴν. Ἐντεῦθεν δὲ γίνεται φανερόν ὅτι ἡ περὶ συνθή-
κης θεωρία εἶναι ἐξ ὑποκειμένου καὶ ἐσφαλμένη· διὸ οἱ ἔχοντες
αὐτὴν νομίζουσιν οὐκ ὀρθίως ὅτι δύνανται νὰ κατασκευάσωσι
κατὰ τὸ δοκοῦν πολιτείας, ἐπομένως καὶ ν' ἀναιρέσωσι ταύτας,
μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἰδιοκτησίαν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, δι' ἧν ὁ
ἄνθρωπος ἀνυψοῦται ὑπὲρ τὰ ὑλικά, καὶ ἀναιροῦντες καὶ καθι-
στῶντες τὴν πόλιν ἐπιπολιτιστέραν καὶ τὴν ἡγεμονικὴν αὐτῆς
πορείαν εἰς μικρὰς καὶ μεμονωμένας κινήσεις ἀνάλυοντες φέ-
ρουσιν εἰς ἀνισότητά (2).

Καίτοι δ' οὗτοι πρὸς βεβαίωσιν τῆς αὐτῶν θεωρίας φέ-
ρουν τοὺς ἀγρίους ἐκείνους λαούς, ἀναιροῦσιν ὅμως μᾶλλον
αὐτὴν· διότι ἡ ἀγρία αὕτη τῶν λαῶν κατάστασις φαίνεται,
τῷ ὄντι ἀποτέλεσμα μᾶλλον λυπηρὸν προελθὸν ἐκ τῆς ἀπωλεί-
ας τοῦ περὶ θεοῦ καὶ κόσμου αἰσθημάτων, καὶ διὰ τοῦτο τὰ
γέννη ταῦτα τὴν βίαν παντὸς ἀνθρώπινου ἀπολέσαντα ἔμειναν
ἀληθῶς ποιμνὰ ἄνευ ποιμένου, ὡς τὰ θηρία, καὶ κατεστρά-
φησαν χωρὶς νὰ συσταθῶσιν εἰς ἔθνη.

Καὶ αὐτὰ δ' αἱ φυλαὶ καὶ μὴ εἰς ἔθνη συσταθεῖσιν γνωρί-
ζουσι τὸνλάχιστον κινήτην περιουσίαν καὶ συνθήκας, ὅπερ ἄ-

(1) Schelling Einl. in die Phil. der Myth. 23 Vorlesung.

(2) Schelling Einl. in die Phil. der Myth. 23 Vorlesung.

πρόδειξις ὅτι ἡ συνθήκη ὑποθέτει παρουσίαν καὶ ἐπομένως βαθ-
μόν τινα ἐλευθερίας (1).

Γένη δὲ δὲν εἶναι βεβαίως ἔθνη· διότι τὰ ἔθνη ὑποθέ-
τουσι σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, τουτέστι Ὁρησκεῖαν,
οὐχὶ δὲ σχέσιν ἀποκλειστικὴν πρὸς τὴν φύσιν· διότι ἄνθρωπος
ἀποχωριζόμενος τῆς πρὸς τὸν Θεὸν αὐτοῦ σχέσεως περιπίπτει
εἰς χεῖρας τῆς φύσεως καὶ κατέχεται ὑπ' αὐτῆς. Ἐν τοιαύτῃ
δὲ καταστάσει δὲν δύναται νὰ ἦναι ἐλεύθερος, ὡς μὴ ὦν οὔτε
τῆς φύσεως οὔτε ἐαυτοῦ κάτοχος, ἐπομένως σὺδ' ἰδιοκτησίαν
ἔχων, ἀλλὰ μόνον ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεὸν καὶ μετ' αὐτοῦ συν-
δεδεμένος δύναται νὰ συστήσῃ καὶ θικίαν καὶ κοινωσίαν καὶ
πολιτείαν. Ἄν λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος διετήρῃ μόνον πρὸς τὴν φύ-
σιν σχέσιν, ἢ ἤθελεν ἀπολετθῆ ἢ εἰς θηρίου κατάστασιν ἤθελε
καταβιθασθῆ, ὡς τὰ ζῷα ἐκεῖνα γένῃ:

Ἄν ὁμοίως ὁ ἄνθρωπος ἐκείνου τοῦ περὶ ἐνότητος μετὰ τοῦ
Θεοῦ αἰσθημάτων ἐστέρητο, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἐν ἐαυτῷ
τὴν φλογίζουσαν εἰς ἐγκαθίδρυσιν τῆς οἰκίας, τῆς κοινωσίας
καὶ τῆς πολιτείας ὁρμήν:

Ὅλαι ὅμως αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος δοξασίαι ὑποθέτουσαι τὴν
συνθήκην ἀρχὴν καὶ βάσιν τῆς πολιτείας θεωροῦσι τὴν πολι-
τικὴν κοινωσίαν καὶ τὴν πολιτείαν ἐπινόησιν ἀνθρωπίνην καὶ
διὰ τοῦτο φυσίαν.

Ἀπὸ τῶν αὐτῶν δ' ἀρχῶν καὶ ὁ Κάντιος ὁρμώμενος ἐθεώ-
ρησεν ἀρχὴν τῆς πολιτείας καὶ τοῦ δικαίου τὴν συνθήκην,
τουτέστιν ἀρχὴν ἐξ ὑποκειμένου, καὶ ὅτι, ἐπειδὴ ὁ λόγος ἐν-
τέλλεται τὴν τοῦ δικαίου πραγματοποίησιν, ἕκαστον ἀτόμον
ὕποχρεοῦται νομικῶς νὰ ταχθῆ ὑπὸ τοὺς νόμους· καὶ τὰ ἀ-
τομα ἐκ τῆς φυσικῆς καταστάσεως, ὡς ἀνδρῶν, διὰ συνθήκης
ἐξεργάμενα θυσιάζουσι τὴν πρώτην αὐτῶν (θηριώδη) ἐλευθε-
ρίαν, ἵνα εὕρωσι νομικὴν (2).

(1) Schelling ἐν τῷ αὐτῷ, § Vorlesung.

(2) Kant, Rechtslehre und metaphysische Anfangsgründe der Rechts-
lehre, 1797.

Ἡν θεωρίαν τοῦ Κάντιου παραλαβὼν ὁ Φίχτιος ἐτέλειοποίησεν αὐτὴν ὑποθέσας τὸ ἀτομικὸν ἐγὼ καὶ τὴν βούλησιν αὐτοῦ ὡς τοῦ δικαίου πηγὴν, τὴν δὲ συνθήκην ὡς τὴν κοινὴν βούλησιν (1).

Ἡ δοξασία ὁμῶς αὕτη ἢ ὑποθέτουσα τὸ ἔτομον καὶ τὴν αὐτογνώμονα θέλησιν αὐτοῦ ἀρχὴν τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτείας παριστᾷ τὴν πόλιν ὡς τι ἐξ ἀτόμων συγκείμενον ἀπλῶς, ὡς τι σύνολον, τὸν δὲ ἄνθρωπον εἰς τρόπον Θεοῦ, ὃν πρέπει νὰ λατρεύῃ.

Ἀλλ' ἂν τὸ ἔτομον ποιήσῃ ἑαυτὸ σκοπόν, τότε προέρχεται ὁ ἔσχατος ἐγωισμὸς καὶ ἐν τῷ δικαίῳ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ τότε καὶ νόμοι καὶ διοργανισμοί, ἐν ἐνιλόγῳ πάντα μεταλλάσσονται κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ βούλεσθαι αὐτοῦ.

Ἡ δοξασία δὲ αὕτη, ἥτις προήχθη ὑπὸ τῶν Σοφιστῶν καὶ ἐνισχύθη ὑπὸ τῶν Ἐπικουρείων καὶ Σκεπτικῶν (2), καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπὸ τῶν ἐγκυκλοπαιδιστῶν ἐξωοργνήθη (3), ἀπεγύμνωσε τὸν ἄνθρωπον παντὸς ἠθικοῦ καὶ ὀρησκευτικοῦ δεσμοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ δοξασία αὕτη ἀνῆρει πᾶσαν ἠθικὴν τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτείας βάσιν, διότι ἡ δόκησις καὶ ἡ βία εἶναι ἀνήθικοι, ἔπεται ὅτι τὸ κυβερνᾶν δὲν θεωρεῖται καθῆκον διότι ἡ δικαιοσύνη δὲν εἶναι ἀρχὴ τοῦ κυβερνᾶν· ἀλλὰ καὶ ὁ ἄνθρωπος κατώτερον τοῦ θηρίου καταβιβάζεται· διότι τὸ ἐνστιγμα, ὃ τὸ θηρίον ἀκλόουθεῖ, εἶναι τῆς βίας ἀνώτερον.

Ἐξ ὑποκειμένου δὲ θεωρία εἶναι καὶ ἡ τὸ ὠφέλιμον ἀρχὴ τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτείας ὑπολαμβάνουσα, ὡς ἡ πᾶρξ Ζενοφῶντι, ἢ τοῦ Βενθαμίου, πολλῶν πολιτικῶν καὶ ἄλλων πλείστων. Ἀλλὰ ἡ ἀρχὴ αὕτη αἶρει πᾶσαν ἀσφάλειαν (διότι καὶ ἡ

(1) Fichtes Staatslehre 1820.

(2) Ἴδε Κοραῆ αὐτοσχέδιον διατριβὴν περὶ τοῦ νόμου καλοῦ καὶ νόμου κακοῦ· σελ. 58 κτλ.

(3) Geschichte des achtzehnten Jahrhunderts und des neunzehnten von F. C. Schlosser 2. Bd., 1837. 's. 439 fg.

διώτην καὶ πόλιν ἄγει τὸ ἀτομικὸν συμφέρον) καὶ φθείρει τὴν πόλιν (1).

Ἀντικειμένη δὲ ταύτῃ τῇ ἐξ ὑποκειμένου θεωρίᾳ εἶναι ἡ ἐξαντικειμένου ἀναγνωρίζουσα ἀρχὴν τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτείας ἀνωτέραν.

Πρῶτος ὁ Μοντεσκιώζ εἰπὼν ὅτι τὸ δίκαιον πηγάζει ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως ἀνήρρεσε τὴν ἐξ ὑποκειμένου ταύτην θεωρίαν (2).

Ἐπειτα δ' ὁ Βύρκινος (3) ἔδωκε τὰς θεμελιώδεις ιδέας, τὰς ὑποίας ἡ ιστορικὴ καλουμένη σχολὴ εἰς τὸ ιδιωτικὸν δίκαιον ἐφήρμοσεν.

Ἡ θεωρία δὲ τῆς σχολῆς ταύτης, ἧς ἀρχηγὸς ὁ Οὐγὼν φέρεται (διότι ὁ Σάβιγνης (4) ἀνήγαγεν εἰς ἀρχάς) υποθέτει ὅτι τὸ δίκαιον πηγάζει δι' ἐσωτερικοῦ τινος ἐνστίγματος ἐκ τοῦ ἔθνους καὶ ἂν τοῦ ἔθνους ἐνέργεια καὶ ἀναπόστατον ἀπ' αὐτοῦ προέρχεται πρῶτον ὡς ἔθους δίκαιον καὶ ἔπειτα ὑπὸ τῶν νομικῶν ἀναπτύσσεται (5).

Ἐπειδὴ λοιπὸν εὐρίσκουσιν οἱ νομοθέται τὸ δίκαιον, ἄρκτουτο, ὡς προηγούμενον. δὲν ἐπινοεῖται ὑπ' αὐτῶν.

Ἐὰν δὲ τὸ δίκαιον, ὡς ἡ ιστορικὴ σχολὴ ἰσχυρίζεται, ἐκ τοῦ ἔθνους ἐπήγαγεν, ἔπρεπε νὰ πηγάζῃ ἐξ ἀτόμων, καὶ ἐπομένως νὰ ὑπάρχῃ ἐποχὴ καθ' ἣν τὸ ἔθνος ἦτο ἄνευ δικαίου.

Ἀλλὰ τί εἶναι ἔθνος; Λέγουσι μὲν τινες ὅτι ἦσαν φυλαί, αἵτινες ἐκταθεῖσαι ἐγένοντο ἔθνη, καὶ ταύτης τῆς ιδέας εἶναι, φαίνεται, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης λέγων πρῶτην κοινωνίαν τὴν οἰκίαν, πολλῶν δ' οἰκιῶν σύστασιν κώμην, πολλῶν δὲ κωμῶν πόλιν καὶ κοινωνίαν πολιτικὴν.

Ἡ τοπικὴ συνύπαρξις ἀτόμων ὑμνεῖδων, ὡς ἕρως ὁ Σχελ-

(1) Ahrens Rechtsphilosophie. I Theil. s. 47. fg.

(2) Id. Esprits des lois 1700.

(3) Betrachtungen über die franz. Revolution. 1793.

(4) Savigny's Vorurf unserer Zeit zur Gesetzgebung. 1813.

(5) Das Gewehrheitsrecht von G. F. Fuchta. 1828.

λίγγιός παρατηρεί (1), δὲν συγκροτεῖ βεβαίως ἔθνος, οὐδ' ἡ κοινὴ ἐργασία, οἷον γεωργία, ἐμπόριον, βιομηχανία, ναυτιλία, κτλ, νόμοι καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, ἂν καὶ ταῦτα ὑπάρχωσι τῷ ἔθνει οὐσιωδῶς, δὲν δύνανται ἄνευ θρησκείας καὶ νοηθῶσιν, ὡς οὐδὲ τὰ ἄγρια τῆς νοτείου Ἀμερικῆς γένη, τὰ ὅποια ζῶσιν ὡς τὰ θηρία, εἶναι ἔθνη ὡς στερούμενα ἠθικῆς ἐνότητος καὶ συγγενείας συνειδότος.

Ἐὰν λοιπὸν ἔθνος δὲν ᾖ ἀπλῶς, διότι τότε ἔθνος θὰ ᾖσαν καὶ αἱ μέλισσαι καὶ οἱ μύρμηκες καὶ οἱ πίθηκες, ἀλλὰ σύνολον ἐξ ἀτόμων ὁμοειδῶν ὁμοιότητά ἐχόντων διανοητικὴν καὶ συνείδησιν περὶ Θεοῦ καὶ κόσμου ὁμοίαν, ἔπεταί ὅτι, ἐπειδὴ αὕτη ἡ περὶ Θεοῦ καὶ κόσμου ἰδέα τοῦ συνόλου προηγείται τῆς τῶν ἐθνῶν γενέσεως καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἔθνος, ἡ πολιτικὴ κοινωνία δὲν ἠδύνατο νὰ ᾖ ἄθεος, ὡς οἱ ἐγκυκλοπαιδισταὶ Γάλλοι ἰσχυρίζοντο, οὐδ' ἐκ χρειῶν ὑλικῶν ἐπινενοημένα καὶ ἐκ συμφερόντων συνεστηκυῖα ἄρα ἐπειδὴ ἔθνος ἄνευ Θεοῦ, ἄνευ θρησκείας, δὲν εἶναι ἔθνος, ἡ ἰδέα αὕτη τῶν ἐγκυκλοπαιδιστῶν ἀντιφάσκει εἰς ἑαυτήν.

Ἢ Θεωρία λοιπὸν αὕτη τῆς ἱστορικῆς σχολῆς ὑποθέτουσα τὴν ὑπαρξίν τῶν ἐθνῶν δὲν ἐξηγεῖ πῶς ἐγένοντο τὰ ἔθνη καὶ τὸ δίκαιον.

Ὁ Σχελλίγγιος ἀποδεικνύει (2) ὅτι ἔθνη δὲν ἠδύνατο νὰ παράγωσιν οὔτε ὑφαιστείων ἐκρήξεις οὔτε σεισμῶν οὔτε κατακλυσμοὶ οὔτε ἄλλα παρόμοια συμβάντα, ἀλλ' αἰτία τις ἐσωτερικῆ, παραγαγοῦσα τὰς πνευματικὰς κινήσεις τὰς παραγαγοῦσας τὰ ἔθνη καὶ τὰς φυσικὰς αὐτῶν διαφοράς, τὰς νόσους συμπτώματα οὐσὰς παράλληλα τῆς πνευματικῆς αὐτῶν μεταμορφώσεως· ἡ δὲ δύναμις ἢ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων κατέχουσα ἀκίνητον, ἔπρεπε νὰ ᾖ ἀρχή τις, τουτέστι Θεός, μεθ' οὗ κινουμένου καὶ ἕτερος ἐν τῷ συνειδότι ἀνίσταται, μετὰ δὲ τούτων καὶ διαφοραὶ προέρχονται καὶ ἡ διαίρεσις τῆς ἀν-

(1) Einl. in die Phil. der Myth. 3 Vorlesung.

(2) Einl. in die Phil. der Mythol. 5. Vorlesung.

Ορωπότητος· ἐπειδὴ ὁμοίως καὶ μετὰ τὴν διαίρεσιν διέμενε τὸ αἶσθημα τῆς ἐνότητος, ὥθει αὐτοὺς εἰς διατήρησιν τῆς ἐπὶ μέρους ἐνότητος καὶ εἰς σύστασιν ἔθνους, πολιτικῶν διοργανισμῶν, καὶ εἰς ἔγερσιν ἔργων, μεθ' ὧν ἢ εἰς ἔθνος μετάβασις συνδέεται.

Ἐκ τῶν εἰρημένων δήλον γίνεται ὅτι ἡ αὔξησις καὶ ἔκτασις οὐδέποτε ἔθνη νὰ παραγάγῃσιν ἠδύναντο, καὶ ἐπομένως ἡ σύστασις τῆς οἰκίας καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς εἰς φυλάς μετάβασις καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν εἰς ἔθνη δὲν ἠδύνατο, ὡς ὀρθῶς ἀποδεικνύει ὁ Σχελλίγγιος, νὰ προέλθῃ ἐξωθεν ἀλλὰ πνευματικῶς· τὴν ἐσωτερικὴν δὲ ταύτην κίνησιν ὁ ἄνθρωπος ὑπερνικήσας ἀνυψώθῃ εἰς τὸ πνευματικόν· καὶ ἅμα τῇ πνευματικῇ αὐτοῦ γενέσει συνεγεννήθῃ καὶ τὸ δίκαιον καὶ ἡ πολιτικὴ κοινωνία.

Ἀλλ' ἐὰν ἔθνῶν γένεσις ὑποτεθῇ, πρέπει καὶ χρόνος νὰ ὑποτεθῇ καθ' ὃν δὲν ὑπῆρχον ἔθνη ἀλλὰ τι γένος ὁμογενὲς καὶ μίᾳ ἀρχῇ κρατοῦσα αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ μιᾶς ἀρχῆς ἀδύνατον νὰ προκύψῃ διαφορὰ, πρέπει καὶ ἕτεραι ἀρχαὶ νὰ ὑποτεθῶσι καὶ οὐσίᾳ διάφοροι, ὡς ἀπεδείχθη.

Ἐπειδὴ ὁμοίως τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων εἶναι καὶ ὀργανικόν, πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι καὶ τὸ κλίμα καὶ ὁ τόπος εἶναι πρὸς τὸ ἔθνος ἀνάλογα, ὡς καὶ πρὸς τὸ δένδρον.

Ἐὰν λοιπὸν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τῇ πνευματικῇ ὑπετάχθῃ γενέσει, ὡς ὁ Σχελλίγγιος ἰσχυρίζεται καὶ ἡ ἱστορικὴ ἐπιβεβαίωσις, ἔπεται ὅτι καὶ τὸ δίκαιον καὶ οἱ νόμοι καὶ ἡ πολιτεία δὲν ἐπήγασαν ἐκ τοῦ ἔθνους, τουτέστιν ἐξ ἀτόμων· διότι ἐν ἔθνος ἐξ ἀρχῆς δὲν δύναται νὰ δώσῃ νόμους οὐδὲ νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ νόμων, ἀλλ' ἔχει τὸν νόμον τοῦ ζῆν καὶ ὑπάρχειν, οἱ δ' ἔπειτα νόμοι εἶναι κυρίως τοῦ νόμου ἀναπτύξεις, ὅν τὸ ἔθνος λαμβάνει ἅμα τῇ περὶ Θεοῦ καὶ κόσμου ιδέᾳ (1).

Ἄλλη δὲ σχολὴ ἡ Θεολογικὴ καλουμένη, ἧς ὀπαδοὶ ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ ὁ Δεμαίστρος καὶ Βονάλδος εἶναι, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ ὁ Βούλιος Στάλιος (2) καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ὑποθέτουσα τὴν τοῦ

(1) Schelling Einl. in die Phil. der Myth. 3. Vorlesung.

(2) Julius Stahl Philos. des Rechtes in 2. Bden 1830—1833.

δικαίου γένεσιν και τῆς πολιτείας συνεπίσ τῆς πτώσεως ἔπρεπε νὰ ἐξηγήσῃ ὅτι δίκαιον και πολιτεία πρέπει ὡς κακὰ νὰ ἐξαλειφθῶσιν· ἵνα δὲ ἦναι ἀκόλουθος ἔπρεπε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ θεῖον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ και δι' αὐτοῦ νὰ καταδείξῃ ὅτι και τὸ δίκαιον και ἡ πολιτεία ἐδημιουργήθησαν πρὸς ἐπάνοδον τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν θεόν.

Παρὰ ταύτας δὲ ἐξ ἀντικειμένου εἶναι και ἡ Σχελλιγγίου (1) και Ἐγγέλου (2) περὶ δικαίου και πολιτείας θεωρία.

Ὁ Σχελλίγγιος ἀρχὴν τοῦ δικαίου και τῆς πολιτείας τὴν κοινὴν βούλησιν παραλαβὼν καθίδρυσεν αὐτῶν βάσιν ἀντικειμενικὴν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ κοινὴ βούλησις εἶναι κατ' αὐτὸν αὐτὸ τὸ ἐν, εἶναι ἄρα ἡ ἐννοια τῆς πολιτείας ἐνότης, ἥτις, ἐπειδὴ ἐκλαμβάνεται διττῇ, ἰδανικῇ τε και φυσικῇ, και εἰς μὲν τὴν ἰδανικὴν ἀναφέρεται ἡ ἐλευθερία, εἰς δὲ τὴν φυσικὴν ἡ ἀναγκαιότης, ἐπομένως ὡς ἐνότης ἐλευθερίας και ἀναγκαιότητος, εἶναι διὰ τοῦτο τελεία. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ πολιτείᾳ και ἡ ἰδανικὴ και ἡ φυσικὴ ἐνότης εἶναι σχετικαί, εἶναι διὰ τοῦτο ἡ πολιτεία ἡ ἐνότης ἐν ἣ τὸ φυσικὸν ἐπικρατεῖ, ἡ δ' ἐκκλησία ἡ ἐνότης ἐκείνη, ἐν ἣ τὸ ἰδανικόν.

Ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ ἐκκλησίας και πολιτείας προῆλθεν ἀντιθέσεις, ἔπρεπε νὰ προέλθωσι μετ' αὐτῆς και ὅλαι αἱ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀντιθέσεις.

Τὸ φυσικὸν ὅμως ὡς ἴδιον δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπικρατῇ, ἀλλὰ τὸ ἰδανικὸν ὡς καθόλου, και ἀμφότερα ἀλλήλων νὰ χωρίζονται· διότι τὸ μὲν ἴδιον χωριζόμενον τοῦ καθόλου παράγει τὴν δουλείαν, τὸ δὲ καθόλου τοῦ ἰδίου τὴν τυραννίδα.

Αὕτη δ' ἡ μεταξὺ ἰδίου και καθόλου ἀντιθέσις κατέστησε μέσα πρὸς συνάφειαν τῶν ἀρχόντων και ἀρχομένων ἀναγκαίαν,

(1) Neue Deduction des Naturrechtes in 4. Heft d's 4. Bds und 5. Bds 1796 και 1797. des philosophischen Journals von Joh. Gottlieb Fichte und Fr. Jm. Niethammer.

(2) Georg. Wilhelm Fr. Hegels Grundlinien der Philosophie, des Rechts. 1893.

και, επειδη μεταξυ αυτων αντιθεσις προηλοε, δεν ηδυνατο η πολιτεια να αναπτυχθη πνευματικως, αλλ' ο χωρισμος του καθολου απο του ιδιου παρηγαγε και τον του δημοσιου απο του ιδιωτικου δικαιου χωρισμον (1).

Ο δ' Εγγελος (2) τας του Σχελλιγγιου αρχας ασπασθεισ εκλαμβάνει και ουτος την κοινήν βούλησιν αρχήν και του δικαιου και της πολιτειας. Διά δε των βαθμιδων της θέσεως, της αντιθέσεως και της συνθέσεως, ήτοι του εν εαυτω, του εκτός εαυτου και της εις εαυτο εκ του εκτός εαυτου επαναφορας, αναπτύσσει την του αντικειμενικου πνεύματος επιστήμην οντος εν μὲν τῇ ἐμέσῃ αὐτου μορφῇ ὡς προσώπου, ἐν δὲ τῇ ἐμμέσῃ ὡς ἠθικῆς. Δίκαιον δὲ και ἠθικὴ ἐν τρίτῃ τινι εἶναι τὰ αὐτά, και τὸ τρίτον τοῦτο εἶναι ἡ ἐθιμότης ὡς λογικὴ βούλησις, ἥς μορφαί εἶναι ἡ οἰκία, ἡ πολιτικὴ κοινωνία και ἡ πολιτεία. Οὕτω λοιπὸν αναπτύσσει ὁ Ἐγγελος διὰ του λογικου τούτου σχήματος τὰ διάφορα της του δικαιου φιλοσοφίας μέρη παράγων ἐξ αὐτου τὸ (ἀφρημένον) δίκαιον, τὴν ἠθικὴν και τὴν ἐθιμότητα, ἐξ ἧς τὴν οἰκίαν, τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν και τὴν πολιτείαν.

Ἐκ δὲ της πολιτειας μεταβαίνει εις τὴν σχέσιν των διαφόρων πολιτειῶν πρὸς ἀλλήλας και τέλος εις τὴν παγκόσμιον ιστορίαν ὡς τέλος αὐτῶν.

Κατὰ τοῦτον τὸν τροπὸν ἀνυψοῦται ἡ ἐννοία της ἐλευθερίας διὰ της διαλεκτικῆς των βαθμιδων κινήσεως της βούλησεως εις ἀνωτέραν μορφήν, ἥτις ὡς πρὸς τὴν κατωτέραν ἐμφανίζεται οὐσιώδης και δικαία.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐννοία της ἐλευθερίας ἀποκτᾷ τὴν ὑψίστην αὐτῆς μορφήν ἐν τῇ παγκόσμιῳ ιστορίᾳ και ἐμφανίζεται ὡς παγκόσμιον πνεῦμα, μεταβιβάζει τὰς βαθμίδας αὐτῆς ἐν τοῖς διαφόροις ἔθνεσιν, των ὁποίων ἕκαστον μίαν και μόνην φέρει βαθμίδα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ παγκόσμιον πνεῦμα ἐν ταύταις ταῖς μορφαῖς εἶναι περιορισμένον, ζητεῖ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπ' αὐτῶν.

(1) Schelling über Methodo des acad. Studiums 10. Vorlesung.

(2) Ἰδ. τὸν VII. Τόμον των συγγραμμάτων του.